

BİBLİYOGRAFYA :

Yazıcızâde Ali, *Târih-i Âl-i Selçuk*, TSMK, Re-
van Köşkü, nr. 1390, vr. 280*; İbn Battûta, *Se-
yahatnâme*, II, 338-339; N. Gregoras, *Corpus
Scriptorum Historiae Byzantinae* (ed. L. Scho-
pen), Bonnae 1829, I, 214; I. Kantakuzenos, *Corpus
Scriptorum Historiae Byzantinae* (ed. L.
Schopen), Bonnae 1828-32, I, 339; III, 457; A.
Tevhid, "Balıkesir'de Karesioğulları", *TOEM*, II/
9 (1327), s. 565; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Kara-
si-oğulları", *İA*, VI, 331-332; Cl. Cahen, "Karasi",
Et (İng.), IV, 628.

ZERRİN GÜNAL ÖDEN

KARESİOĞULLARI

XIII. yüzyılın sonu ile
XIV. yüzyılın ilk yarısında
Kuzeybatı Anadolu'da hüküm süren
bir Türk beyliği.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin çökmesin-
den sonra uç beyleri tarafından kurulan
küçük devletlerden biri olup adını kuru-
cusu Karesi (doğrusu Karasi) Bey'den alır.
Karesi adı Osmanlılar zamanında da ya-
şamaya devam etmiş ve beyliğin merke-
zi olan Balıkesir'e Cumhuriyet dönemine
kadar Karesi sancağı denilmiştir. Karesi-
oğulları'nın menşei hakkında kaynaklar-
da herhangi bir bilgiye rastlanmamakta,
ancak Tokat'taki Hamzalar Mezarlığı'nda
bulunan hânedana mensup Kutlu Melek
Hatun ile oğlu Mustafa Çelebi'nin mezar
taşlarından şecerelerinin Dânişmendli-
ler'e dayandığı anlaşılmaktadır (Uzunçar-
şılı, *Kitâbeler*, s. 43-45).

VII. (XIII.) yüzyılın sonlarından, muhte-
melen 696 (1296-97) yılından itibaren

Selçuklu uç beyi Kalem Bey ile (Kalemşah)
oğlu Karesi Bey Bizanslılar'ın Erdek, Biga,
Edremit, Bergama gibi şehirlerini fethe-
dip Antikçağ'da Mysia adıyla bilinen Balı-
kesir, Bergama ve Çanakkale toprakları-
nın büyük bir kısmına hâkim oldular. Ka-
resi Bey, Bizanslılar'ın karşı hücumlarıyla
geçirilen birkaç yıldan ve bu arada vuku
bulan babasının ölümünden sonra Balı-
kesir'de çöküş halindeki Selçuklu Devle-
ti'ne karşı bağımsızlığını ilân ederek ken-
di adını taşıyan beyliği kurdu. Kısa sürede
Mysia bölgesinin tamamını ele geçiren
Karesi Bey'in zamanında beyliğin gücü gi-
dererek arttı. Onun ölümü (728/1328'den
önce) üzerine yerine oğlu Yahşi Bey geçti.
O yıllarda güneyde Saruhan, doğuda Os-
manlı beylikleriyle komşu olan Karesio-
ğulları'nın topraklarını genişletme imkânı
daha çok Ege adalarında ve karşıdaki
Rumeli sahillerinde idi. Bu sebeple Yahşi
Bey idare merkezini Bergama'ya taşıdı ve
kardeşi veya oğlu olduğu sanılan Demir-
han Bey'i de Balıkesir'in idaresiyle görev-
lendirdi. Bu arada, gelişen Osmanlı akın-
larına ve ele geçirdikleri yerlerde bağım-
sızlık amacı güden Latinler'e karşı önce-
likle onların çevresindeki Türkmen bey-
liklerinin tarafsızlığını sağlamaya çalışan
Bizans İmparatoru III. Andronikos'un
1328'de Biga'ya gelerek Demirhan Bey'le
bir saldırmazlık anlaşması yapması, De-
mirhan Bey'in müstakil bir bey gibi hare-
ket ettiğini ve böylece Karesioğulları'nın
biri Balıkesir, diğeri Bergama olmak üze-
re iki merkezden yönetilen geniş toprak-
lara sahip bir beylik haline geldiğini gös-

termektedir. Demirhan Bey, Çanakkale
Boğazı ve Marmara denizinden gemilerle
Rumeli'ye asker çıkararak akınlar yapar-
ken Bergama'da oturan, "han" ve "melik"
unvanlarını kullanan Yahşi Bey de Ege
adaları civarında faaliyette bulunuyordu.
Ege sahillerindeki Türkmen beyliklerinin
batıya doğru genişlemeye çalışmaları ve
özellikle Avrupalılar'ın deniz ticaretine en-
gel teşkil etmeleri karşısında Venedikli-
ler, Rodos şövalyeleri ve Bizans İmpara-
torluğu bir Haçlı ittifakı kurdular. 735
Muharreminde (Eylül 1334) Edremit
sularında Yahşi Bey'in kumandasındaki
Türk donanmasıyla Haçlılar arasında
meydana gelen şiddetli savaşta Haçlı
donanması Türkler'i ağır bir yenilgiye
uğrattı. Haçlılar'ın bu başarısı Ege'deki
Türk yayılmasını geçici olarak durdur-
duysa da tamamen önleyemedi; kısa sü-
rede kendilerini toparlayan Karesioğul-
ları ile diğer beylikler akınlarına tekrar
başladılar. 1337'de Çanakkale sahillerin-
den karşıya geçen Karesi akıncıları Trak-
ya içlerine kadar yağma hareketlerinde
bulundular. Fakat Yahşi Bey, Bizans İm-
paratoru III. Andronikos'un 1341'de öl-
mesinin üzerinden çok geçmeden Trak-
ya'ya yaptığı iki saldırıda da başarısızlığa
uğradı ve Bizans'la bir daha topraklarına
saldırmayacağına dair bir anlaşma yap-
mak zorunda kaldı. Yahşi Bey hakkında
bu tarihten sonra herhangi bir bilgiye
rastlanmamakta, o sıralarda veya bir sü-
re sonra vefat ettiği sanılmaktadır.

Yahşi Bey'den sonra Karesi Beyliği ka-
rışıklıklar içine düştü. Demirhan Bey ile
Dursun Bey arasında meydana gelen
olaylar, aynı zamanda beyliğin Osmanlı
idaresi altına girişinin de başlangıcını
teşkil etti. Demirhan Bey'in idaresinden
memnun olmayan Vezir Hacı İlbey ve Ka-
resi ümerâsından Evrenos Bey, Gazi Fâzıl
Bey, Ece Bey gibi ileri gelenler, halk tara-
fından çok sevilen Dursun Bey'i (halen
adı Balıkesir'in Dursunbey ilçesinde yaşı-
maktadırlar) Karesi tahtına davet ettiler ve
bu hususta Orhan Bey'den yardım iste-
diler; daveti kabul eden Dursun Bey de
Orhan Bey'e kendisine yapacağı yardım
karşılığında Bergama, Edremit ve Balı-
kesir'i vermeyi önerdi. Teklifi olumlu kar-
şılıyan Orhan Bey onu da yanına alarak
Ulubat'ı ele geçirdikten sonra Balıkesir'e
geldi. Demirhan Bey karşı koyamayacağı-
nı anlayarak Bergama Kalesi'ne çekildi.
Orhan Bey daha sonra Bergama'yı kuşat-
mak üzere harekete geçti; bu arada Dur-
sun Bey'den ağabeyi ile görüşerek onu
barışa ikna etmesini istedi. Fakat Demir-

Karesioğulları

han Bey'le konuşmak için Karesi âyanı ile birlikte Bergama surlarının önüne gelen Dursun Bey ansızın kaleden atılan bir okla öldürüldü. Bunun üzerine Orhan Bey'den korkan Bergamalılar Demirhan Bey'i teslim olmaya zorladılar; böylece kaleden anlaşma yoluyla çıkan Demirhan Bey Bursa'ya gönderildi; iki yıl sonra da orada öldü. Böylece Karesi Beyliği Osmanlı Beyliği topraklarına katılmış oldu (746/1345 veya hemen sonrası). Orhan Bey ele geçirdiği Karesi topraklarını oğlu Süleyman Paşa'ya (Rumeli fâtih) iktâ etti.

Kısa süren hâkimiyetine rağmen Karesi Beyliği, bulunduğu mevki açısından hem kara hem de deniz devleti olma özelliğinden dolayı önem taşımaktaydı. Beylik, 40.000 atlı askerden oluşan bir kara ordusuna ve etkili bir donanmaya sahipti. Karesi Beyliği'nin denizcilikteki ileri seviyesi Osmanlı bahriye teşkilâtı için bir kaynak ve örnek teşkil etmiştir denilebilir. Balıkesir'de bol miktarda ipek ve ladin reçenesi üretilmekte ve Avrupa pazarlarına gönderilmekteydi. İstanbul kumaşları da çoğunlukla Balıkesir ipeğinden dokunuyordu. Günümüzde Karesi Beyliği'nden kalan herhangi bir mimari eser yoktur; sadece Bergama'daki Gündük Minare'nin XIV. yüzyıl başlarında Karesi Beyliği zamanında yapıldığı ileri sürülmektedir. Karesioğulları'ndan Yahşi Bey ile oğlu Beylerbeyi'ne ait gümüş ve bakır sikkeler mevcuttur.

Karesi soyunun hemen hemen XVIII. yüzyıla kadar devam ettiği ve mensuplarından bazılarının kendilerine Osmanlı sultanları tarafından verilen vakıfları yönettikleri, bazılarının da tımar sahibi ve yaya müsellem sıfatıyla Osmanlı devlet teşkilâtında görev aldıkları bilinmektedir. Balıkesir'de Zağanos Paşa Camii civarında Karesi Dede adıyla ziyaretgâh haline getirilmiş, Karaisa adıyla da anılan bir türbe ve içinde biri büyük, altısı küçük yedi kitâbesiz sanduka bulunmaktadır.

Karesi Beyliği'nin tarih sahnesinden çekilmesi ve yerini Osmanlı Beyliği'ne bırakması, Osmanlılar için askerî ve siyasî genişleme açısından önemli bir merhale teşkil eder. Süleyman Paşa, Rumeli'ye geçişinin gerek hazırlık döneminde gerekse gerçekleşmesi sırasında Karesi ümerâsının büyük yardım ve desteğini görmüştür. Yeni fethedilen Rumeli topraklarını Türkleştirmek maksadıyla Anadolu'dan getirilen Türk nüfusu arasında Karesi ilinden gelenler Süleyman Paşa zamanında Gelibolu yarımadası ile kuzeyine yerleştirildiler. Hasköy'deki Balıkesirli, Karasili,

Gönenli, Dânişmendli ve Dimetoka'daki Karesiyurdu gibi yer adları o tarihten kalmaadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 453 (tarihsiz), vr. 162*; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye*, I, 109-111; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 338-339; Yazıcızâde Ali, *Târih-i Âl-i Selçuk*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1390, vr. 280*; Dukas, *Bizans Tarihî* (trc. VI. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 5; Âşıkpaşazâde, *Târih*, s. 43-45, 47-51, 62, 65, 81; Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, s. 16, 90; Kantakuzenos, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (ed. L. Schopen), Bonn 1828-32, I, 339-340, 390, 427, 435-436; II, 475-476, 507, 529-530, 552-556; III, 65-66, 69-70, 457, 546; N. Gregoras, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (nşr. L. Schopen), Bonn 1829-55, I, 214-215, 538; II, 741-742; III (nşr. I. Bekker), s. 562; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 96, 99, 199; a.mlf., *Karasi Vilâyeti Tarihçesi*, İstanbul 1341, s. 71, 76, 85; a.mlf., *Kitâbeler*, İstanbul 1345/1927, s. 43-45; a.mlf., "Karasi-oğulları", *IA*, VI, 331-335; D. M. Nicol, *The Last Centuries of Byzantium* (1261-1453), London 1972, s. 203-204, 208, 210; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 130-131, 264-265, 272-274, 644, 645; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1986, s. 476-477; P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (trc. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1986, s. 17-18; E. A. Zachariadou, "Karesi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakib Devlet", *Osmanlı Beyliği: 1300-1389* (trc. Gül Çağalı Güven v.dğr.), İstanbul 1997, s. 240-255; Zerrin Günel Öden, *Karasi Beyliği*, Ankara 1999; Ahmed Tevhid, "Balıkesir'de Karesioğulları", *TOEM*, II/9 (1327), s. 563-568; Beyhan Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki Fıgırlı Mezar Taşlarının Mâhiyeti Hakkında", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, II, Ankara 1971, s. 85-86; İbrahim Artuk, "Karesioğulları Adına Basılmış Olan İki Sikke", *TD*, sy. 33 (1982), s. 283-284; Halil İnalçık, "The Rise of the Turcoman Maritime Principalities in Anatolia, Byzantium and Crusades", *Byzantinische Forschungen*, sy. 9, Amsterdam 1985, s. 192, 208; Cl. Cahen, "Karasi", *El²* (İng.), IV, 628.

ZERRİN GÜNEL ÖDEN

KARGI

(bk. MIZRAK).

KÂRİ

(bk. KIRAAT).

KÂRIA SÜRESİ

(سورة القارة)

Kur'an-ı Kerim'in yüz birinci sûresi.

Mekke döneminde Kureys sûresinden sonra nâzil olmuştur. On bir âyet olup fâsılası ه، ث، ش، ه harfleridir. Adını ilk âyetindeki "el-kâria" kelimesinden alır.

"Bir şeyi diğer bir şeye sert şekilde çarp-mak" anlamındaki kar' kökünden türetilen kâria sözlükte "çarpan, kapiyı çalan", mecazi olarak da "dehşetten yürekleri hoplatan" mânâsına gelir. Hâkka ve gâşiye kelimeleri gibi kâria da dinî bir kavram olarak kıyamet gününün isimlerinden biri kabul edilir. Kelime bu sürenin dışında bir âyetinde (el-Hâkka 69/4) "kıyamet", bir âyetinde de (er-Ra'd 13/31) "beklenmedik musibet" anlamında kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in korkutucu mesajlar ihtiva eden âyetleri kâria kelimesinin çoğul şekliyle "kavâriu'l-Kur'an" diye adlandırılır. Kur'an'ın yüksek fesâhat ve belâgatını yansıtan bir örnek olarak değerlendirilen Kâria sûresinin nüüzül sebebiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bundan önceki Âdiyât sûresi, "O gün rableri onların her halini bilir" meâlindeki âyetle biter; Kâria sûresinde ise bu hallerin kısa ve etkileyici bir tasviri yapılır.

Sûre kıyamet gününün dehşetine vurgu yapan âyetlerle başlar (âyet 1-3). Hz. Peygamber'e, "Sen kârianın ne olduğunu nereden bileceksin?" denilmesi, kıyamet hadisesinin şiddet ve dehşetinin bizzat yaşanmadıkça Resûlullah tarafından dahi gerçek anlamıyla idrak edilemeyeceğine işaret eder. Kâria kelimesi daha sonraki âyetlerde açıklanarak o günde insanların sağanak halinde uçuşup ateşe düşen pervaneler, böcekler, dağların ise atılmış renkli yün gibi olacağı belirtilir (âyet 4-5). Müteakip âyetlerde insanların dünya hayatındaki davranışlarına göre âhirette karşılaşacakları ceza ve elde edecekleri mükâfattan bahsedilir. Tartıları ağır gelenlerin memnun edici bir hayata kavuşa-

Kâria sûresi

